

แนวคำวินิจฉัยที่สำคัญ ของศาลรัฐธรรมนูญ

โดย

จรัญ ภักดีธนากุล
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

พันธกรณีและมาตรฐานขั้นต่ำในกฎหมายระหว่างประเทศ
(Obligation and Minimum Standard under International Law)

ความดำรงคงอยู่ของประเทศชาติ
และสันติสุขของประชาชน (National
Security + Happiness and
Peace of the People)

สามัคคีธรรมและ
ประโยชน์สาธารณะ
(Unity and
Public Interest)

1. วาทกรรมสร้างความ
โกรธแค้น อาฆาต หรือ
เกลียดชัง (Hate Speech)
2. กิจกรรมยุแหย่ให้แตก
สามัคคี (Undermining
Activity)

6

หลักนิติธรรม
The Rule of Law
ธรรมแห่งกฎหมาย

ปราศจาก

1. ความลำเอียง (Bias)
2. อคติทั้งสี (Prejudices)
3. การเลือกปฏิบัติโดย
ไม่เป็นธรรม
(Discrimination)

5

8

4

หลักสิทธิมนุษยชน
(Human Right)

สำนึกในศีลธรรมอันดีของประชาชน
(Good Conscience)

หลักมนุษยธรรม
(Humanity)

2

หลักยุติธรรมธรรมชาติ
(Principle of Natural Justice)

1

หลักความชอบด้วยกฎหมาย
(Principle of Legality)

3

หลักสุจริต
(Good Faith)

ได้สัดส่วนเหมาะสมพอควรแก่กรณี
(Principle of Proportionality)

จริยธรรมแห่งวิชาชีพ
(Professional Ethics)
และ
คุณธรรมแห่งสังคม
(Social Virtue)

กระบวนการยุติธรรมทางรัฐธรรมนูญ (Constitutional Justice System)

เพื่อความมั่นคง และประโยชน์ของ
ประเทศชาติ อันจะนำไปสู่ความสงบ
สันติสุขของประชาชนอย่างยั่งยืน

↑
“วิสัยทัศน์”

→ → “พันธกิจ”

↓
ยึดมั่นในหลักนิติธรรม
คำชูประชาธิปไตย พิทักษ์ไว้ซึ่ง
สิทธิและเสรีภาพของประชาชน

1. คดี Mubury v. Madison (1802) Chief Justice John Marshall
2. คำพิพากษาศาลฎีกาคดีอาชญากรรมสงครามที่ 1/2489
3. คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ (Constitutional Tribunal) พ.ศ. 2490 – 2540
4. ศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ 2540
5. ศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ 2550
6. ศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ 2559
7. ศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ 2560

I. ยึดมั่นในหลักนิติธรรม 3 ระดับ

ระดับ 1 : Rule by law, not by man

การปกครองอย่างมีกฎเกณฑ์กติกาตามกฎหมาย
ย่อมดีกว่าการปกครองตามอำเภอใจหรือดุลพินิจของคน

1. หลักความชอบด้วยกฎหมาย (Principle of Legality)
2. หลักสุจริต (Principle of Good Faith)
3. หลักการไม่เลือกปฏิบัติ (Principle of Non-discrimination)
4. หลักพอเหมาะพอควรแก่กรณี (Principle of Proportionality)

ธรรมะของกฎหมาย
คือขอบเขตและคุณธรรม
ในการบัญญัติกฎหมาย
การบังคับใช้กฎหมาย
และการตีความกฎหมาย
รวมทั้งการบริหารจัดการ
ระบบงานยุติธรรมทุกระดับ

ระดับ 2 : There must be Rules of the law

กฎหมายต้องอยู่ในกรอบกติกาแห่ง **ธรรมะของกฎหมาย**

1. หลักการแบ่งแยกอำนาจและดุลคานอำนาจ เพื่อป้องกันมิให้บุคคล คณะบุคคล หรือองค์กรใดคุมอำนาจในการปกครองประเทศเบ็ดเสร็จเด็ดขาด เพราะอำนาจมักพาให้หลงผิด อำนาจเด็ดขาดทำให้หลงผิดอย่างเด็ดขาด
2. หลักยุติธรรม การบัญญัติกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย และการตีความกฎหมาย ต้องเป็นไปด้วยความยุติธรรม และให้ผลที่เป็นธรรม
3. หลักความเป็นอิสระ (Independence) และเป็นกลาง (Impartiality) ไม่เอียงข้าง ด้วยอคติ (Integrity) ของสถาบันตุลาการ ของศาล และผู้พิพากษาตุลาการทั้งหลาย

ระดับ 3 : Protection of People's Right and Liberty, Human Right and International Obligation and Minimum Standard

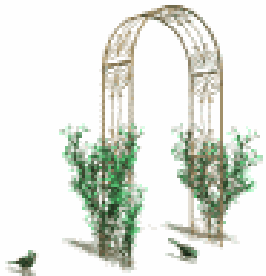
หลักนิติธรรมจะมีประโยชน์อะไร ถ้าไม่สามารถปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพพื้นฐานของประชาชน รวมทั้งสิทธิมนุษยชนและมาตรฐานขั้นต่ำตามกฎหมายระหว่างประเทศ

1. สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน เช่น non bis in idem or double jeopardy
2. สิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคน
3. พันธกรณีและมาตรฐานขั้นต่ำตามกฎหมาย และจารีตประเพณีระหว่างประเทศ เช่น หลัก non-refoulement “a refugee's right not to be expelled from one state to face death or torture.”

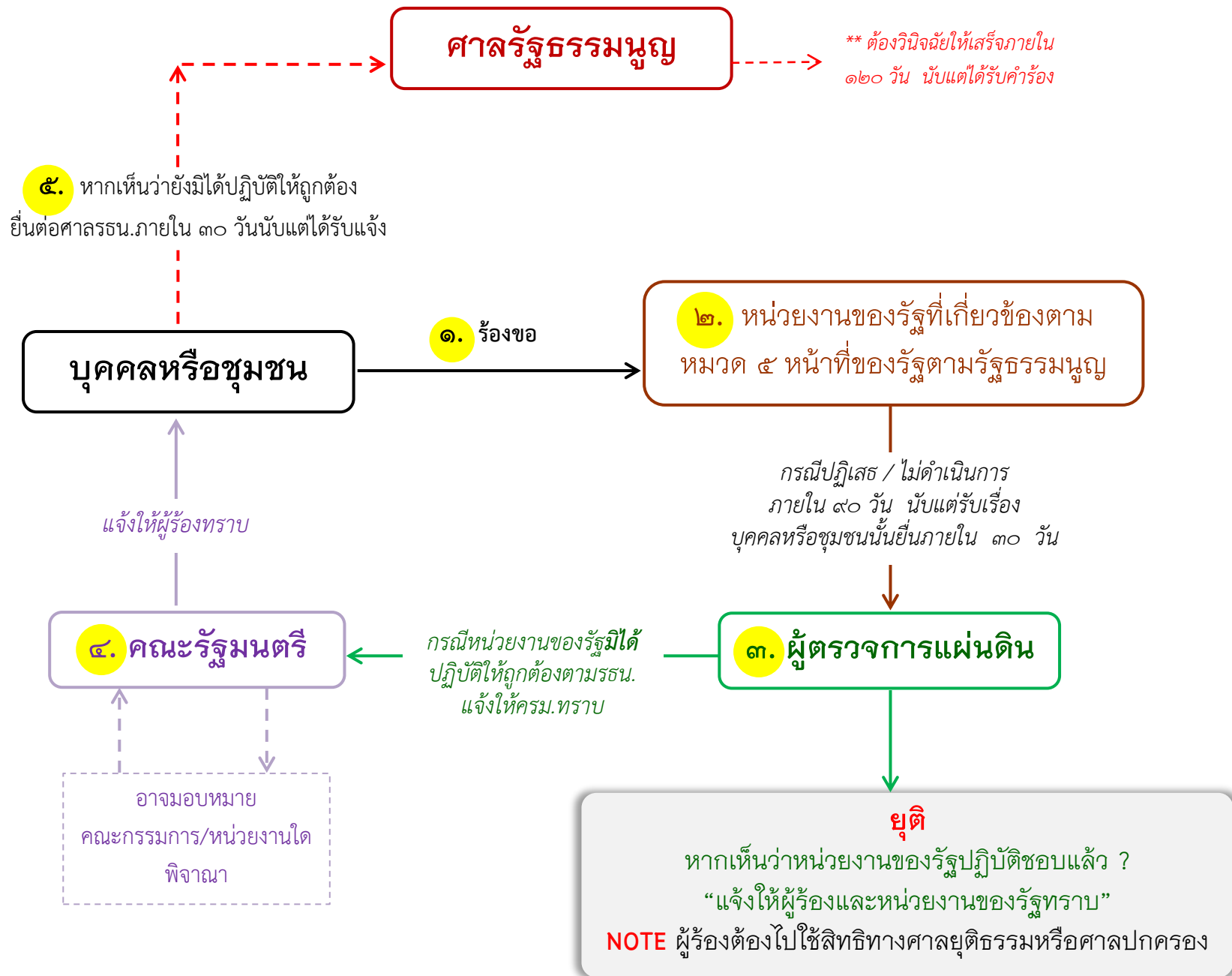
II. คำธิประธาธิปไตย 3 ด้าน

1. ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
2. เคารพเสียงข้างมาก (majority respected) มีที่ยืนให้เสียงข้างน้อย (minority accommodated) ดำเนินการเพื่อประโยชน์ประเทศชาติ และความสงบสุขของประชาชน (national interest and happiness of the people)
3. ใช้ธรรมะเป็นอำนาจ ไม่ใช่อำนาจเป็นธรรม
ตามหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) และหลัก
ธรรมาธิปไตย ถือความถูกต้องชอบธรรมเป็นใหญ่

-

คดีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๙ และพรป. มาตรา ๗(๓)

๑. **เหตุ** มีการจะใช้สิทธิหรือเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
๒. **ผู้ร้อง** ใครก็ได้ที่ทราบว่ามีเหตุเช่นนั้น
๓. **ขั้นตอนวิธีการ**
 - ๓.๑ **ต้องร้องต่ออัยการสูงสุดก่อน** ขอให้อัยการสูงสุดร้องขอต่อศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าว
 - ๓.๒ ถ้าอัยการสูงสุด**ไม่รับคำร้อง**ไปดำเนินการหรือมิได้ดำเนินการภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันรับคำร้อง ผู้ร้องจึงจะยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้
๔. **ประเด็นวินิจฉัย** มี ๓ ประเด็นย่อย ได้แก่
 - ๔.๑ มีการกระทำหรือจะกระทำตามคำร้องจริงหรือไม่ ? → **เป็นปัญหาข้อเท็จจริง**
 - ๔.๒ ผู้กระทำมีเจตนาเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือไม่ ? → **เป็นปัญหาข้อเท็จจริง**
 - ๔.๓ การดังกล่าวเป็นภัยอันตรายต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือไม่ ? → **เป็นปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายประกอบกัน**

คดีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ และพรป. มาตรา ๓(๑๑)
และมาตรา ๔๖ ถึงมาตรา ๔๘

๑. หลักเกณฑ์ วิธีการ และกรอบเวลา

๑.๑ กรณีขอให้ศาลวินิจฉัยว่าบทบัญญัติกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๔๘)

- (๑) ต้องยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน ก่อน → ผู้ตรวจการแผ่นดินต้องพิจารณาให้เสร็จและยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญภายใน ๖๐ วัน แล้วแจ้งผลให้ผู้ร้องทราบภายใน ๑๐ วัน
- (๒) ถ้าผู้ตรวจการแผ่นดินไม่ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญภายในกำหนดเวลาดังกล่าว → ผู้ร้องจึงจะยื่นคำร้องตรงต่อศาลได้ >> ต้องยื่นภายใน ๙๐ วัน <<

๑.๒ กรณีขอให้ศาลวินิจฉัยว่าการกระทำของหน่วยงานของรัฐขัดรัฐธรรมนูญ

- (๑) ผู้ที่จะยื่นคำร้องได้ต้องถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพโดยตรง และได้รับหรือจะได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมิอาจหลีกเลี่ยงได้
- (๒) ต้องเป็นการกระทำของหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานซึ่งใช้อำนาจรัฐ
- (๓) ต้องยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน ก่อน → ผู้ตรวจการแผ่นดินต้องพิจารณาให้เสร็จและยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญภายใน ๖๐ วัน แล้วแจ้งผลให้ผู้ร้องทราบภายใน ๑๐ วัน
- (๔) ถ้าผู้ตรวจการแผ่นดินไม่ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญภายในกำหนดเวลาดังกล่าว → ผู้ร้องจึงจะยื่นคำร้องตรงต่อศาลได้ >> ต้องยื่นภายใน ๙๐ วัน <<

คดีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ และพรป. มาตรา ๓(๑๑) และมาตรา ๔๖ ถึงมาตรา ๔๘ (ต่อ)

๒. ต้องไม่เข้าข้อห้ามข้อใดข้อหนึ่งใน ๖ ข้อ ตามมาตรา ๔๓

- (๑) การกระทำของรัฐบาล
- (๒) มีช่องทางให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยไว้โดยเฉพาะแล้ว
- (๓) ยังมิได้ดำเนินการตามขั้นตอน วิธีการตามกฎหมายเฉพาะ
- (๔) เรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาของศาลอื่น หรือศาลอื่นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว
- (๕) การกระทำของคณะกรรมการวินิจฉัยอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล หรือ
- (๖) การกระทำของ ก.ต. ก.ศป. หรือคณะกรรมการตุลาการศาลทหารหรือวินัยทหาร

๓. ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย ศาลจะไม่รับคำร้องนั้นก็
ได้ (มาตรา ๔๖ วรรคสาม)

คดีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๐ วรรคหนึ่ง (๒)

และพรป. มาตรา ๓/(๒) และมาตรา ๔๔

๑. ต้องเป็นปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจที่เกิดขึ้นแล้ว หรือใกล้จะเกิดขึ้น ?
๒. เกิดกับองค์กรใด ให้องค์กรนั้นเป็นผู้ยื่นหนังสือ (ไม่ต้องทำเป็นคำร้อง) ให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย
๓. แต่ถ้าเป็นปัญหาโต้แย้งระหว่างองค์กร ให้องค์กรที่เกี่ยวข้องขององค์กรใด องค์กรหนึ่งยื่นหนังสือต่อศาลรัฐธรรมนูญได้

ระบอบการปกครอง

จิตวิญญาณ สำคัญ แทนแทน

หลักธรรมาภิบาล

ประชาธิปไตย

หลักธรรมาภิบาล

- ✓ สัมฤทธิ์ผล
- ✓ โปร่งใส
- ✓ รับผิดชอบ ตรวจสอบได้
- ✓ ตอบสนองต่อความ
คาดหวังของสังคม
- ✓ ถูกต้องเป็นธรรม

- ✓ ชอบด้วยกฎหมาย
(Legality)
- ✓ สุจริต (Good Faith)
- ✓ ไม่เลือกปฏิบัติ
(Non- Discrimination)
- ✓ ได้สัดส่วนพอควรแก่
กรณี (Proportion)

รัฐธรรมนูญ

เพื่อประโยชน์และความสุข

ของมหาชนชาวสยาม

Public Interest ประโยชน์สาธารณะ
และสำนึกในศีลธรรมอันดีของประชาชน

หลักนิติธรรม (rule of law)

ตามรัฐธรรมนูญ 2560

หลักนิติธรรม (Rule of Law) เป็นที่รู้จักกันมานานหลายสิบปี ซึ่งเรารู้จักและเข้าใจหลักนิติธรรมในมิติของปรัชญากฎหมายหรือแนวคิดเท่านั้น ยังไม่มีสภาพบังคับจริงในระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร แต่ต่อมารัฐธรรมนูญ 2550 ได้นำเอาหลักนิติธรรมมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นครั้งแรก เท่ากับสถาปนาหลักนิติธรรมให้เข้ามาเป็นหลักพื้นฐานของระบบกฎหมายไทยเป็นครั้งแรก โดยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา 3 วรรคสอง อันเป็นมาตราที่วางระเบียบของการแบ่งแยกเพื่อดุลคานอำนาจขององค์กรผู้ใช้อำนาจอธิปไตยของประชาชนไม่ว่าจะเป็น อำนาจอธิบัญญัติ บริหาร ตุลาการ องค์กรตรวจสอบอิสระต่างๆ รวมทั้งหน่วยงานของรัฐทุกองค์กร ต้องใช้อำนาจหน้าที่ภายในกรอบของหลักนิติธรรม

Methodology

1. PRINCIPLE OF LEGALITY

2. PRINCIPLE OF GOOD FAITH OR BONA FIDE PRINCIPLE

3. PRINCIPLE OF NON - DISCRIMINATION

4. PRINCIPLE OF PROPORTIONALITY

ตัวอย่างคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ

➡ ในประเด็นเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามที่ รธน. รับรองไว้ ⬅

คดีที่ 21/2546 นามสกุลหญิงมีสามี

วินิจฉัยตาม
รธน. 40

คดีที่ 25/2547 แบ่งข้าวหมัก

วินิจฉัยตาม รธน. 50

คดีที่ 12/2552 ข้าวต้มไต้รุ่ง

คดีที่ 12/2555 กม.ขายตรงฯ

คดีที่ 5/2556 ลิขสิทธิ์

คดีที่ 15/2555 กายพิการ

≠ ที่ 2/2556 กม.
คุ้มครองแรงงาน

✓ ผลจากคำวินิจฉัย
มีการแก้ไขกม.
ดู * ในหน้าถัดไป

ภายหลังจากศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายในส่วนของบทสันนิษฐานที่เป็นโทษแก่จำเลยในคดีอาญาในกฎหมายบางฉบับที่ได้ส่งเรื่องมายังศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยและศาลได้มีความเห็นว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนั้น

ปัจจุบันนี้ได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวกับความรับผิดในทางอาญาของผู้แทนนิติบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๐ ออกมาแก้ไขบทบัญญัติแห่งกฎหมายในส่วนของความรับผิดทางอาญาที่มีลักษณะเดียวกันมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีผลบังคับใช้แล้วเมื่อ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ให้ยกเลิกความในมาตราแห่งประมวลกฎหมาย พระราชบัญญัติ และพระราชกำหนดรวมจำนวน ๗๖ ฉบับ และให้ใช้ความตามที่ปรากฏในบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้แทน

๕ที่ 17/2555 ภาษีของหญิงมีสามี

๕ที่ 4/2556 สืบพยาน ตปท.

๕ที่ 13/2556 กม.การประกาศส่วนภูมิภาค

วินิจฉัยตาม รธน. ฉบับชั่วคราว 2557

๕ที่ 3/2559 พรบ. ฮั่ว

๕ที่ 4/2559 พรบ. ออกเสียงประชามติ

๕ที่ 6/2559 ประเด็นคำถามพ่วง

สที่ 1/2560 ร่างพรบ.ผู้ตรวจการแผ่นดิน

สที่ 3/2562 ยุบพรรคไทยรักษาชาติ

สที่ 4-5/2562 วิ.ผู้บริโภคร

สที่ 6/2562 พรบ.ว่าด้วยการเลือกตั้งส.ส.

สคำสั่งที่ 35/2562 การถวายสัตย์ฯ

สที่ 11/2562 ตำแหน่งหัวหน้า คสช.

คดีที่ 21/2546 นามสกุลหญิงมีสามี

ผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พรบ.ชื่อบุคคล พ.ศ. 2505 มาตรา 12 ที่บังคับให้หญิงมีสามีต้องใช้นามสกุลของสามี ขัดหรือแย้งต่อหลักความเสมอภาคระหว่างชาย-หญิง และหลักการห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 หรือไม่

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เห็นว่า ไม่ขัด โดยให้เหตุผลว่าบทกฎหมายดังกล่าวมีประโยชน์ต่อการพิสูจน์ตัวบุคคล ทำให้เกิดความมั่นคงแก่สถาบันครอบครัว ทั้งยังสอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนไทยอีกด้วย

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า ขัดแย้งต่อหลักความเสมอภาคระหว่างชายหญิง ทำให้ชายและหญิงมีสิทธิไม่เท่าเทียมกัน ทั้งยังเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งเพศและสถานะของบุคคลอีกด้วย

สำหรับข้ออ้างของมหาดไทยที่ว่า กฎหมายดังกล่าวมีขึ้นเพื่อประโยชน์แก่สถาบันครอบครัว และสอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชนชาวไทยนั้น ศาลรัฐธรรมนูญไม่เห็นด้วยเนื่องจาก

(1) ความเป็นเอกภาพและความมั่นคงของครอบครัวจะต้องเกิดจากความเข้าใจ การยอมรับ และการให้เกียรติแก่กันและกัน มิใช่การบังคับให้ฝ่ายใดต้องจำยอมต่ออีกฝ่ายหนึ่งเพียงฝ่ายเดียว และ

(2) วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชนชาวไทยดั้งเดิม หากได้มีการใช้นามสกุลไม่ เพียงจะมีการนำแบบอย่างของชาวตะวันตกมาใช้เมื่อ พ.ศ. 2456 นี้เอง โดย พรบ.ขนานนามสกุล พุทธศักราช 2456 ซึ่งมิได้บังคับให้ภริยาต้องใช้นามสกุลของสามีแต่อย่างใด มาตรา 6 กลับบัญญัติให้ภริยา “คงใช้ชื่อตัวและชื่อสกุลเดิมของตนได้” การบังคับให้ภริยาต้องใช้นามสกุลของสามีเพียงจะเกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2484 นี้เอง โดย พรบ.ชื่อบุคคลพ.ศ. 2484 และ พรบ.ชื่อบุคคล พ.ศ. 2505

๕ ที่ 25/2547 แบ่งข้าวหมัก

1. ศาลปกครองกลางพิพากษาว่า **แบ่งข้าวหมักเป็นเชื้อสุราชนิดหนึ่ง** ตามบทนิยาม มาตรา 4 ต้องอยู่ในบังคับแห่ง พรบ. สุรา พ.ศ. 2493 มาตรา 24 ที่ห้ามมิให้ผู้ใดทำหรือขายเชื้อสุรา เว้นแต่จะได้รับใบอนุญาต และมาตรา 26 ที่มีข้อจำกัดต่อไปว่าใบอนุญาตตามมาตรา 24 ให้ใช้ได้เฉพาะในสถานที่ที่ระบุไว้ในใบอนุญาตเท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้นำแบ่งข้าวหมักไปใช้ในการทำสุราเถื่อน การจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนดังกล่าวเป็นไปเพื่อจัดระเบียบในการประกอบอาชีพและการคุ้มครองผู้บริโภค จึงไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

2. ศาลปกครองสูงสุดส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พรบ. สุรา พ.ศ. 2493 มาตรา 24 และมาตรา 26 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญว่าด้วยสิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรมหรือไม่

3. ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า **แบ่งข้าวหมัก** มิใช่เชื้อสุราในตัวเอง แต่เป็นสิ่งที่บุคคลทั่วไปในชุมชนท้องถิ่นต่างๆ นำไปใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง เช่น ทำอาหาร และยารักษาโรค เป็นต้น การที่ พรบ. สุรา พ.ศ. 2493 มาตรา 24 ห้ามมิให้ทำหรือขายแบ่งข้าวหมักด้วย จึงเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีเกินความจำเป็นและกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 **บทบัญญัติเฉพาะส่วนที่หมายถึง “แบ่งข้าวหมัก”** จึงใช้บังคับไม่ได้

๕ ที่ 12/2552 ข้าวต้มไต้รุ่ง

ศาลจังหวัดสระบุรีส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 45 พ.ศ. 2515 ข้อ 3 ซึ่งห้ามมิให้จำหน่ายและบริโภคอาหารและเครื่องดื่มระหว่างเวลาตี 1 ถึงตี 5 เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจาก ผบ.ตร. หรือผู้ว่าราชการจังหวัด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าประกาศของคณะปฏิวัติดังกล่าวมีเจตนารมณ์เพื่อป้องกันมิให้เหล่านักค้าใช้สถานจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มเป็นแหล่งมั่วสุมในยามวิกาล ซึ่งอาจจะมีผลตามสภาพการณ์ของประเทศในขณะนั้น แต่ในปัจจุบัน สังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เศรษฐกิจของประเทศมีความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม ทำให้การประกอบอาชีพการงานและการเดินทางของผู้ปฏิบัติงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน จำเป็นต้องกระทำในยามค่ำคืนมากขึ้น

การห้ามมิให้ประชาชนขายอาหารหรือเครื่องดื่มในช่วงเวลาดังกล่าว ย่อมเป็นการจำกัดเสรีภาพในการประกอบอาชีพการงานและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 43 วรรคหนึ่งโดยตรง

ถึงแม้มาตรา 43 วรรคสอง จะยกเว้นให้รัฐบัญญัติกฎหมายจำกัดเสรีภาพดังกล่าวได้บ้าง แต่ก็ให้กระทำได้ “เฉพาะเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐหรือเศรษฐกิจของประเทศ การคุ้มครองประชาชน...หรือเพื่อป้องกันการผูกขาด หรือขจัดความไม่เป็นธรรมในการแข่งขัน” เท่านั้น ซึ่งกรณีนี้มีได้มีลักษณะตามข้อยกเว้นดังกล่าวแต่ประการใดเลย ทั้งยังเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนเกินความจำเป็นและกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้น อันเป็นการต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 อีกด้วย

ถึงแม้จะมีการผ่อนผันให้ขอรับอนุญาตจาก ผบ.ตร. หรือผู้ว่าราชการจังหวัดได้ ก็ยังคงเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพนั้นโดยไม่จำเป็นอยู่ดี เพราะการที่จะให้ประชาชนที่ประกอบการค้าขายอาหารและเครื่องดื่มต้องไปขออนุญาตจากเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐก่อนนั้นเป็นสิ่งที่ยากต่อการปฏิบัติ ทั้งยังทำให้ประชาชนผู้ประกอบสัมมาชีพต้องตกอยู่ใต้อำนาจครอบงำของเจ้าหน้าที่โดยปราศจากเหตุผลอันสมควรอีกด้วย

จึงวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 43 และมาตรา 29 วรรคหนึ่ง เป็นอันใช้บังคับไม่ได้ ตามมาตรา 6

สที่ 12/2555 พรบ.ขายตรงฯ ...

ที่ 2/2556 พรบ.
คุ้มครองแรงงานฯ

ศาลฎีกาส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พรบ.ขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 มาตรา 54 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หรือไม่

ที่ผ่านมามีความเห็นกรณีบทสันนิษฐานที่เป็นโทษแก่จำเลยในคดีอาญาว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ฝ่ายที่เห็นว่าไม่ขัดให้เหตุผลว่า บทกฎหมายบทนี้ไม่ได้สันนิษฐานความผิดของจำเลย แต่เป็นกฎหมายที่บัญญัติความรับผิดเด็ดขาด (strict liability) ในทางอาญาขึ้นว่าเมื่อผู้จัดการ หรือผู้มีอำนาจทำการแทนนิติบุคคลใดไปปล่อยให้นิติบุคคลนั้นทำผิดกฎหมายให้ถือเป็นความผิดด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ยกเว้นความรับผิดได้ จึงไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ เพราะถ้าขัดรัฐธรรมนูญแล้ว กฎหมายสำคัญๆ ของประเทศกว่าร้อยละ ๖๖ จะมีปัญหาในการบังคับใช้ขึ้นมาทันที ส่วนฝ่ายที่ว่าจะขัดรัฐธรรมนูญเห็นว่า บทสันนิษฐานอย่างนี้เท่ากับสันนิษฐานว่าผู้จัดการ ผู้แทนหรือผู้มีอำนาจทำการแทนของนิติบุคคลนั้นกระทำผิดด้วย โดยไม่ปรากฏว่าบุคคลนั้นๆ ได้กระทำการ หรือมีเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับการกระทำผิดดังกล่าว จึงเป็นการผลักภาระการพิสูจน์มาให้คนเหล่านี้ต้องพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองให้พ้นผิด

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยด้วยเสียงข้างมาก 5 ต่อ 4 ว่าพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 มาตรา 54 เฉพาะในส่วนที่สันนิษฐานให้กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใด ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษทางอาญาร่วมกับการกระทำผิดของนิติบุคคลโดยไม่ปรากฏว่ามีการกระทำหรือเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับการกระทำผิดของนิติบุคคลนั้น ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง

ครั้งที่ 5/2556 กม.ลิขสิทธิ

ผู้ตรวจการแผ่นดินส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พรบ.ลิขสิทธิ พ.ศ.2537 มาตรา 74 มีปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้ว เห็นว่า พรบ.ลิขสิทธิ พ.ศ.2537 มาตรา 74 ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่า ให้กรรมการหรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคลนั้น เป็นผู้ร่วมกระทำผิดกับนิติบุคคลนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการกระทำของนิติบุคคลนั้นได้กระทำโดยตนมิได้รู้เห็นหรือยินยอมด้วย” เป็นบทบัญญัติที่ละเมิดหลักประกันแห่งสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองว่าบุคคลจะไม่ถูกลงโทษทางอาญาจนกว่าจะมีพยานหลักฐานมาพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง

ดังนั้นแล้ว บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว จึงมี**ปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ** เพราะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง

๕ ที่ 15/2555 กายพิการ

ผู้ตรวจการแผ่นดินส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พรบ.ระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26(10) มีปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 30 หรือไม่

บทบัญญัติมาตรา 30 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 มีหลักการเดียวกับมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 แต่ได้เพิ่มคำว่า “ความพิการ” ไว้ในวรรคสามของมาตรา 30 ด้วย แสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ต้องการคุ้มครองสิทธิของผู้พิการ ไม่ให้ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการของสหประชาชาติ ที่ประเทศไทยเป็นภาคีและมีพันธกรณีอยู่ด้วยการคุ้มครองความพิการนี้ มิได้มุ่งให้ความช่วยเหลือผู้พิการเท่านั้น แต่ยังมุ่งที่จะให้โอกาสและส่งเสริมให้คนพิการสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองได้ ไม่เป็นภาระแก่รัฐและสังคม และสิ่งสำคัญเป็นการสร้างคุณค่าและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ให้แก่ผู้พิการด้วย

ศาลรัฐธรรมนูญมีมติเสียงข้างมากวินิจฉัยว่า พรบ.ระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26(10) เฉพาะข้อความที่ว่า “...กายหรือจิตใจไม่เหมาะสม...” โดยมิได้กำหนดว่ากายหรือจิตใจลักษณะใดเป็นความไม่เหมาะสมจนถึงขนาดว่าไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตุลาการได้ จึงเป็นการจำกัดสิทธิในการบรรจุเข้ารับราชการตุลาการโดยคำนึงถึงแต่เพียงสภาพร่างกายหรือจิตใจของผู้พิการ ทั้งที่สภาพร่างกายมิใช่คุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญในการเป็นข้าราชการ ตลอดจนมิได้คำนึงถึงความรู้ความสามารถอันเป็นภารกิจหลักของตุลาการหรือผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี บทบัญญัติดังกล่าวจึงเป็นบทบัญญัติที่ขัดต่อหลักการไม่เลือกปฏิบัติต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องความพิการตามรัฐธรรมนูญ และขัดต่อสิทธิของคนพิการในการเข้าทำงานบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกับบุคคลอื่นตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการขององค์การสหประชาชาติ

ดังนั้นแล้ว บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว เฉพาะข้อความที่ว่า “...กายหรือจิตใจไม่เหมาะสม...” จึงมีปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 30

ครั้งที่ 17/2555 ภาษีของหญิงมีสามี

ผู้ตรวจการแผ่นดินส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า ประมวลรัษฎากร มาตรา 40(2)ถึง(8) ประกอบมาตรา 57 ตรี และมาตรา 57 เบญจ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 43 ประกอบมาตรา 29 และมาตรา 30 หรือไม่

ในประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญเคยมีคำวินิจฉัยที่ 48/2545 ว่าประมวลรัษฎากร มาตรา มาตรา 57 ตรี และมาตรา 57 เบญจ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ 2540 มาตรา 29 มาตรา 30 และมาตรา 80 นั้น ไม่มีผลผูกพันศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ตามรัฐธรรมนูญ 2550 มาตรา 216 วรรคห้า ซึ่งหากมีผู้ยื่นคำร้องกลับมาให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาใหม่โดยมีข้อเท็จจริงและประเด็นที่เป็นสาระสำคัญเพิ่มเติมจากที่ศาลรัฐธรรมนูญเคยวินิจฉัยไว้ ย่อมเป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญที่จะรับไว้พิจารณาได้อีกตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 215

การที่ประมวลรัษฎากร มาตรา 57 ตรี บัญญัติให้นำเงินได้พึงประเมินของภริยาเป็นเงินได้ของสามี นั้น ทำให้สามีภริยาต้องเสียภาษีเพิ่มขึ้นจากที่ต่างฝ่ายต่างแยกยื่นเมื่อยังไม่มีการสมรส ประกอบกับมาตรา 57 เบญจ บัญญัติให้เฉพาะภริยาที่มีเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(1) สามารถแยกยื่นรายการและเสียภาษีต่างหากจากสามี โดยมีให้ถือว่าเป็นเงินได้ของสามีตามมาตรา 57 ตรี ทำให้สามีภริยาที่ภริยาประกอบอาชีพที่มีเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(2)ถึง(8) ไม่ได้รับยกเว้นให้แยกยื่นรายการและเสียภาษีตามมาตรา 57 เบญจ ทำให้คู่สมรสที่ภริยาประกอบอาชีพที่มีเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(2)ถึง(8) ไม่ได้รับความเป็นธรรม ถือเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพที่เกินความจำเป็นและกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญแห่งเสรีภาพในการประกอบอาชีพของหญิงมีสามี และยังเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมให้เกิดขึ้น เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสถานะของบุคคล ระหว่างหญิงโสดและหญิงมีสามีที่มีเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(2)ถึง(8) และระหว่างภริยาที่มีเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(1) กับภริยาที่มีเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(2)ถึง(8) อีกด้วย

ศาลรัฐธรรมนูญด้วยมติเสียงข้างมากวินิจฉัยว่า ประมวลรัษฎากร มาตรา 57 ตรี และมาตรา 57 เบญจ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 เป็นอันใช้บังคับไม่ได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 6

ครั้งที่ 4/2556 สืบพยานต่างประเทศตามกม.ความร่วมมือฯ

ศาลอาญาส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พรบ.ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 มาตรา 36 มาตรา 37 มาตรา 38 มาตรา 39 และมาตรา 41 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 3 วรคสอง มาตรา 29 และมาตรา 40(2)(3)(4)(7) หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้ว มีมติดังนี้

1. มติเสียงข้างมาก 7 ต่อ 2 เห็นว่า พรบ.ความร่วมมือระหว่างประเทศ มาตรา 36 มาตรา 37 มาตรา 38 มาตรา 39 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 3 วรคสอง มาตรา 29 และมาตรา 40(2)(3)(4)(7)

2. มติเสียงข้างมาก 5 ต่อ 4 เห็นว่า พรบ.ความร่วมมือระหว่างประเทศฯ มาตรา 41 ที่บัญญัติว่า “บรรดาพยานหลักฐานและเอกสารที่ได้มาตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่าเป็นพยานหลักฐานและเอกสารที่รับฟังได้ตามกฎหมาย” นั้น เป็นบทบัญญัติที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล และกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิในกระบวนการยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 40(2)(3)(4)(7) ทั้งไม่สอดคล้องกับหลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 3 วรคสอง

อนึ่ง ด้วยเสียงข้างน้อยกระผมเห็นว่า แม้การรับฟังพยานหลักฐานจะมีได้กระทำต่อหน้าจำเลย และจำเลยอาจไม่มีโอกาสถามค้านก็ตาม แต่บทบัญญัติดังกล่าวมิใช่บทบังคับให้ศาลต้องเชื่อเป็นยุติ เนื่องจากบทบัญญัติตาม ปวิอ. มาตรา 227/1 ได้วางหลักเกณฑ์ในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานลักษณะดังกล่าว ให้ศาลจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง และไม่ควรเชื่อพยานหลักฐานนั้นโดยลำพังเพื่อลงโทษจำเลย เว้นแต่จะมีเหตุผลอันหนักแน่น มีพฤติการณ์พิเศษแห่งคดี หรือมีพยานหลักฐานประกอบอื่นมาสนับสนุน อีกทั้งเห็นว่า ประเทศไทยจำเป็นต้องมีกฎหมายอนุวัติการเพื่อให้เรื่องของการสืบพยานหลักฐานเป็นไปในแนวทางเดียวกับมาตรฐานสากลและพันธกรณีที่ประเทศไทยมีอยู่ในกฎหมายระหว่างประเทศ

ที่ 13/2556 กม.การประปาส่วนภูมิภาค

ศาลปกครองกลางส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พรบ.การประปาส่วนภูมิภาค พ.ศ. 2522 มาตรา 30 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 41 หรือไม่

รัฐธรรมนูญ มาตรา 41 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นนี้ย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ” แสดงว่าสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลที่จะได้รับความคุ้มครองไว้จะมีขอบเขตกว้างแคบเพียงใดต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ และสิทธิดังกล่าวอาจถูกจำกัดได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่ทั้งนี้จะต้องชอบด้วยหลักความได้สัดส่วนพอเหมาะพอควรแก่กรณีตามมาตรา 29 วรรคหนึ่ง และต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรมตามมาตรา 3 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม”

แต่เนื่องจาก พรบ.การประปาส่วนภูมิภาค พ.ศ. 2522 มาตรา 30 วรรคสาม มิได้กำหนดให้มีการชดเชยค่าทดแทนให้แก่เจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินอย่างเป็นธรรมสำหรับกรณีที่เป็นปัญหาในคดีนี้ไว้แต่อย่างใด

ศาลรัฐธรรมนูญโดยมติเสียงข้างมาก 6 ต่อ 2 เสียง เห็นว่า พรบ.การประปาส่วนภูมิภาค พ.ศ. 2522 มาตรา 30 เฉพาะในส่วนที่บัญญัติให้การประปาส่วนภูมิภาคไม่ต้องจ่ายค่าทดแทนในการใช้ที่ดินและการรื้อถอนสิ่งก่อสร้างหรือทำขึ้นหรือตัดฟัน ต้น กิ่ง หรือรากของต้นไม้ หรือพืชผลอย่างใด ๆ ให้แก่เจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินในกรณีที่มีการวางท่อน้ำที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางไม่ถึงแปดสิบเซนติเมตรไปใต้ เหนือ ตาม หรือข้ามพื้นดินที่มีใช้ที่ตั้งโรงเรือนสำหรับอยู่อาศัยเพื่อประโยชน์ในการผลิต การส่ง การจำหน่ายน้ำประปา ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 3 วรรคสอง มาตรา 29 และ มาตรา 41 จึงเป็นอันใช้บังคับไม่ได้ตามมาตรา 6

๕ ที่ 3/2559 พรบ.ฮั่ว

ศาลฎีกาส่งคำโต้แย้งของจำเลยให้พิจารณาว่า พรบ.ว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2542 มาตรา 9 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 มาตรา 4 และมาตรา 5 หรือไม่

คดีนี้จำเลยมีฐานะเป็นผู้บริหารของนิติบุคคล มีความผิดตามบทสันนิษฐานความผิดของกฎหมายว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ ในมาตรา 9 ที่กำหนดให้หุ้นส่วนผู้จัดการ กรรมการ ผู้จัดการ ผู้บริหารหรือผู้มีอำนาจในการดำเนินงานในกิจการของนิติบุคคลนั้น หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลในเรื่องนั้นเป็นตัวการร่วมในการกระทำความผิดตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับกรณีที่มีการกระทำความผิดตาม พรบ.นี้เป็นไปเพื่อประโยชน์ของนิติบุคคล เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำความผิดนั้น เป็นการนำการกระทำความผิดของบุคคลอื่นมาเป็นเงื่อนไขของการสันนิษฐานให้จำเลย ซึ่งเป็นผู้แทนนิติบุคคลนั้นมีความผิดและต้องรับโทษทางอาญา ซึ่งตามรัฐธรรมนูญ ฉบับชั่วคราว 2557 มาตรา 4 มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา อันเป็นสิทธิที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว โดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด จนกว่าโจทก์จะมีพยานหลักฐานมาพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าวได้ และเป็นหลักการพื้นฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญาที่เป็นส่วนหนึ่งของหลักนิติธรรมและสิทธิมนุษยชน

ศาลรัฐธรรมนูญโดยมติเสียงข้างมาก 8 ต่อ 1 เสียง เห็นว่า พรบ.ว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2542 มาตรา 9 ที่สันนิษฐานให้หุ้นส่วนผู้จัดการ กรรมการผู้จัดการ ผู้บริหารหรือผู้มีอำนาจในการดำเนินงานในกิจการของนิติบุคคลหรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลในเรื่องนั้นเป็นตัวการร่วมในการกระทำความผิดด้วย โดยไม่ปรากฏว่ามีการกระทำหรือมีเจตนากระทำความผิดต้องมาร่วมรับผิดชอบและรับโทษทางอาญา ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 มาตรา 4

๔ ที่ 4/2559 พรบ.ออกเสียงประชามติ

ผู้ตรวจการแผ่นดินส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาความชอบด้วยกฎหมายตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 มาตรา 4 กรณี พรบ.ว่าด้วยการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2559 มาตรา 61 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “ผู้ใดดำเนินการเผยแพร่ข้อความ ภาพ เสียง ในสื่อหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือในช่องทางอื่นใด ที่ผิดไปจากข้อเท็จจริงหรือมีลักษณะรุนแรง ก้าวร้าว หยาดคาย ปลุกกระดม หรือข่มขู่โดยมุ่งหวังเพื่อให้ผู้มีสิทธิออกเสียงไม่ไปใช้สิทธิออกเสียง หรือออกเสียงอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือไม่ออกเสียง ให้ถือว่าผู้นั้นกระทำการก่อความวุ่นวายเพื่อให้การออกเสียงไม่เป็นไปด้วยความเรียบร้อย”

ศาลรัฐธรรมนูญมีมติโดยเอกฉันท์ว่า พรบ.ว่าด้วยการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2559 มาตรา 61 วรรคสอง ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 มาตรา 4

๕ ที่ 6/2559 ประเด็นคำถามพ่วง

คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ(กรธ.)ส่งร่างรัฐธรรมนูญ มาตรา 272 ซึ่งแก้ไขในส่วนที่เกี่ยวข้องให้พิจารณาวินิจฉัยว่าเป็นการชอบด้วยกับผลการออกเสียงประชามติแล้วหรือไม่ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐธรรมนูญฯ ฉบับชั่วคราว แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2558 มาตรา 37/1 ประกอบรัฐธรรมนูญฯ ฉบับชั่วคราว แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มาตรา 39/1 วรรคสอง ซึ่งมีประเด็นที่ศาลจะต้องพิจารณา ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ผู้มีสิทธิเสนอชื่อนายกรัฐมนตรีและผู้พิจารณาให้ความเห็นชื่อนายกรัฐมนตรี

ประเด็นที่สอง ผู้มีสิทธิเสนอขอยกเว้นการเสนอชื่อนายกรัฐมนตรีจากผู้อยู่ในบัญชีรายชื่อ และการลงมติเห็นชอบให้ยกเว้นตามร่างมาตรา 272 วรรคสอง

ประเด็นที่สาม กำหนดเวลาและวันเริ่มนับกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่งและวรรคสองของร่างมาตรา 272

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้ววินิจฉัยว่า ร่างรัฐธรรมนูญที่ กรธ.ได้แก้ไขในส่วนที่เกี่ยวข้องตามร่างรัฐธรรมนูญ มาตรา 272 **ไม่ชอบด้วยกับผลการออกเสียงประชามติ และให้ กรธ.ดำเนินการแก้ไข**ตามที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยในส่วนที่เกี่ยวข้องรวมทั้งปรับแก้ถ้อยคำในคำปรารภให้สอดคล้องกันต่อไป ดังนี้

(1) ผู้มีสิทธิเสนอขอยกเว้นการเสนอชื่อนายกรัฐมนตรีจากผู้อยู่ในบัญชีรายชื่อ คือ สมาชิกรัฐสภาจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา

(2) กำหนดเวลาและวันเริ่มนับเวลาตามร่างรัฐธรรมนูญ มาตรา 272 วรรคหนึ่งและวรรคสองคือ “ในระหว่างห้าปีแรกนับแต่วันที่รัฐสภาชุดแรกตามรัฐธรรมนูญนี้”

๕ ที่ 1/2560 ร่างพรบ.ผู้ตรวจการแผ่นดิน

ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาวินิจฉัยมีว่า ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. มาตรา 56 มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่

พิจารณาแล้วเห็นว่า บทเฉพาะกาลที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นบทบัญญัติที่ยกเว้นเนื้อหา ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งจำเป็นต้องมีขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาในช่วงเปลี่ยนผ่านระหว่างการใช้รัฐธรรมนูญฉบับก่อนกับฉบับปัจจุบัน เพื่อให้การใช้รัฐธรรมนูญเป็นไปอย่างราบรื่นและเหมาะสมกับสภาพบ้านเมืองในระยะเริ่มแรก รวมทั้งเพื่อให้องค์กรนั้นสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติต่อไปได้อย่างต่อเนื่อง โดยมีให้เกิดช่องว่างอันจะส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ต้องหยุดชะงัก จนกว่ากลไกที่กำหนดขึ้นใหม่ หรือใช้บังคับนั้นมีความพร้อมหรือสามารถดำเนินการได้ แล้วแต่กรณี

ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน มาตรา 56 บัญญัติว่า “ให้ประธานผู้ตรวจการแผ่นดินและผู้ตรวจการแผ่นดินซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ ยังคงอยู่ในตำแหน่งต่อไปจนกว่าจะครบวาระตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. 2552 หรือพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา 18 เว้นแต่กรณีตาม (3) ในส่วนที่เกี่ยวกับการขาดคุณสมบัติตามมาตรา 8 มิให้นำมาใช้บังคับ” โดยร่างบทบัญญัติดังกล่าว ได้กำหนดการดำรงตำแหน่งต่อไปออกเป็นสองส่วน คือ

(1) ระยะเวลาของการดำรงตำแหน่งต่อไป ร่างบทบัญญัตินี้กำหนดให้ประธานผู้ตรวจการแผ่นดินและผู้ตรวจการแผ่นดินซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ ยังคงอยู่ในตำแหน่งต่อไปจนกว่าจะครบวาระตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. 2552

(2) คุณสมบัติตามรัฐธรรมนูญ ร่างบทบัญญัตินี้กำหนดมิให้นำคุณสมบัติบางประการตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติมาใช้ โดยกำหนดให้ประธานผู้ตรวจการแผ่นดินและผู้ตรวจการแผ่นดินซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ พ้นจากตำแหน่ง ด้วยเหตุตามมาตรา 18 แต่มิให้นำกรณีตาม (3) ในส่วนที่เกี่ยวกับการขาดคุณสมบัติตามมาตรา 8 มาใช้บังคับ

เมื่อร่างมาตรา 56 เป็นเพียงร่างบทบัญญัติว่าด้วยการรับรองสถานะของประธานผู้ตรวจการแผ่นดินและผู้ตรวจการแผ่นดินซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ ให้ยังคงอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไปในช่วงเปลี่ยนผ่านระหว่างการบังคับใช้ กฎหมายฉบับก่อนกับฉบับปัจจุบัน เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างราบรื่น รวมทั้งเพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติต่อไปได้อย่างต่อเนื่อง โดยมีให้เกิดช่องว่างอันจะส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ต้องหยุดชะงัก การกำหนดในรูปแบบของบทเฉพาะกาลดังกล่าวจึงเป็นไปตาม **หลักนิติธรรม** ที่คำนึงถึง **เหตุผล ความจำเป็น ความเหมาะสม** และเป็นไปตาม **เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ** แล้ว โดยการกำหนดรูปแบบดังกล่าวของผู้ตรวจการแผ่นดินก็อาจมีความแตกต่างจากรูปแบบขององค์กรอิสระอื่นได้

ส่วนข้อที่ว่า ร่างมาตรา 56 ที่กำหนดให้ยกเว้นการนำมาตรา 8 มาใช้บังคับ ซึ่งเป็นคุณสมบัติของผู้ตรวจการแผ่นดินที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 228 มีผลให้ร่างมาตราดังกล่าว มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนั้น เห็นว่า เป็นกรณีที่รัฐธรรมนูญ มาตรา 273 วรรคหนึ่ง บัญญัติให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติเป็นผู้กำหนดการดำรงตำแหน่งต่อไปเพียงใดของผู้ดำรงตำแหน่ง ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ถือได้ว่ารัฐธรรมนูญได้มอบอำนาจให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติ เป็นผู้พิจารณากำหนดการดำรงตำแหน่งต่อไปของผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว โดยที่รัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติ เรื่องระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ต่อไป หรือการพ้นจากตำแหน่ง รวมถึงเหตุยกเว้นคุณสมบัติ ของบุคคลดังกล่าวไว้ โดยเฉพาะ ดังนั้น การที่ร่างมาตรา 56 กำหนดการยกเว้นคุณสมบัติบางประการตามรัฐธรรมนูญ จึงมิใช่กรณีที่ร่างมาตรา 56 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ จะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. มาตรา 56 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

๕ที่ 3/2562 ยุบพรรคไทยรักษาชาติ

คณะกรรมการการเลือกตั้งขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยเพื่อมีคำสั่งยุบพรรคไทยรักษาชาติ องค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคนได้ทำความเห็นส่วนตัวเป็นหนังสือ พร้อมทั้งแถลงด้วยวาจา ต่อที่ประชุม และที่ประชุมได้ปรึกษาหารือร่วมกันแล้วลงมติในประเด็นดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง มีเหตุให้สั่งยุบพรรคผู้ถูกร้องตามพรป.ว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 92 วรรคหนึ่ง(2) หรือไม่ ศาลมีมติเป็นเอกฉันท์วินิจฉัยว่า การกระทำของผู้ถูกร้องเป็นการกระทำอันอาจเป็น ปฏิกิริยาต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตาม พรป.ว่าด้วยพรรค การเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 92 วรรคหนึ่ง(2) กรณีมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้ถูกร้องได้กระทำการ ดังกล่าว จึงมีคำสั่งยุบพรรคผู้ถูกร้องตามพรป.ว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 92 วรรคสอง

ประเด็นที่สอง คณะกรรมการบริหารพรรคผู้ถูกร้องจะถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งตาม พรป. ว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 92 วรรคสอง หรือไม่ ศาลมีมติเสียงข้างมาก (6:3) วินิจฉัยว่า ให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของคณะกรรมการบริหารพรรคของผู้ถูกร้องที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2562 ซึ่งเป็นวันที่มีการกระทำอันเป็นเหตุให้สั่งยุบพรรคผู้ถูกร้องตามพรป.ว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 92 วรรคหนึ่ง (2) และวรรคสอง มีกำหนดเวลาสิบปีนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบ พรรคผู้ถูกร้อง

ประเด็นที่สาม ผู้ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคผู้ถูกร้องและถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับ เลือกตั้งจะไปจดทะเบียนตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่ หรือเป็นกรรมการบริหารพรรคการเมืองหรือมีส่วนร่วม ในการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่อีกไม่ได้ภายในกำหนดสิบปีนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรค ผู้ถูกร้องพรป.ว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 94 วรรคสอง หรือไม่ ศาลมีมติเป็นเอกฉันท์ วินิจฉัยว่า ห้ามมิให้ผู้ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคผู้ถูกร้องที่ถูกยุบและถูกเพิกถอนสิทธิสมัคร รับเลือกตั้งไปจดทะเบียนพรรคการเมืองขึ้นใหม่ หรือเป็นกรรมการบริหารพรรคการเมืองหรือมีส่วนร่วมใน การจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่อีก ทั้งนี้ ภายในกำหนดสิบปีนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรค ผู้ถูกร้องตามพรป.ว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 94 วรรคสอง

๕ ที่ 4-5/2562 วิ.ผู้บริโภคร

ศาลจังหวัดพัทธยาส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พรบ.วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 44 วรรคหนึ่ง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 37 ประกอบมาตรา 26 หรือไม่

โดยที่ พรบ.วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มีเจตนารมณ์เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้บริโภคซึ่งอยู่ในฐานะเสียเปรียบผู้ประกอบการทั้งในด้านความรู้ อำนาจต่อรอง รวมถึงความสามารถที่จะต่อสู้คดีในชั้นศาล และการจะนำหลักการตาม ปวิพ. ซึ่งคู่ความทั้งสองฝ่ายต่างมีสถานะเท่าเทียมกันมาปรับใช้ก็ไม่ได้มีความเหมาะสม รัฐสภาจึงได้กำหนดให้มีกระบวนการวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคขึ้นเป็นการเฉพาะ เพื่อให้เอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภค ให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำอันไม่ชอบของผู้ประกอบการได้รับการแก้ไขเยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัด และเป็นธรรม อันจะทำให้การคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคมีประสิทธิภาพดีขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็ได้คำนึงถึงความพร้อมของผู้ประกอบการควบคู่กันไปด้วยโดยต้องให้อยู่ในดุลยภาพคือไม่กระทบสิทธิของผู้ประกอบการเกินขอบเขต

กรณีตามมาตรา 44 วรรคหนึ่ง เนื่องจากการจัดตั้งนิติบุคคลมาเป็นผู้ประกอบการในรูปแบบของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทตามกฎหมายกระทำได้ง่าย แต่กลับยากต่อการควบคุม เปิดโอกาสให้เกิดการหลีกเลียงที่จะปฏิบัติตามสัญญาต่อผู้บริโภค กฎหมายจึงต้องนำหลักการไม่คำนึงถึงความเป็นนิติบุคคลของบริษัทมาใช้เป็นกรณียกเว้นในการพิจารณาพิพากษาคดีผู้บริโภค บทบัญญัติดังกล่าวจึงเป็นเพียงมาตรการทางกฎหมายที่ให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจเรียกหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้นหรือบุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของนิติบุคคลหรือผู้รับมอบทรัพย์สินจากนิติบุคคลดังกล่าวเข้ามาเป็นจำเลยร่วม และให้ศาลมีอำนาจพิพากษาให้บุคคลเช่นว่านั้นร่วมรับผิดชอบในหนี้ที่นิติบุคคลมีต่อผู้บริโภคได้ด้วย หากว่าผู้นั้นสามารถพิสูจน์ตนเองได้ว่ามิได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำดังกล่าว ก็หลุดพ้นความรับผิดชอบ บนหลักการของข้อสันนิษฐานเบื้องต้นที่อาจถูกหักล้างได้

สำหรับผู้ที่จะเอาประโยชน์จากข้อสันนิษฐานตามมาตรา 44 วรรคหนึ่ง จะต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขแห่งข้อสันนิษฐานบทนี้ให้ครบเสียก่อนจึงจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานให้มีผลเป็นการเปลี่ยนภาระการพิสูจน์อันเป็นกระบวนการวิธีพิจารณาคดีตามปกติในชั้นศาล การที่คู่ความจะเอาประโยชน์จากข้อสันนิษฐานบทนี้จะต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขให้ปรากฏเสียก่อนสองประการ คือ (1) นิติบุคคลที่ต้องรับผิดชอบต่อผู้บริโคนั้นถูกจัดตั้งหรือดำเนินการโดยไม่สุจริต หรือมีพฤติการณ์ฉ้อฉลหลอกลวงผู้บริโศ หรือมีการยักย้ายถ่ายเททรัพย์สินของนิติบุคคลไปจนไม่พอชำระหนี้ให้แก่ผู้บริโศ และ (2) ผู้ที่จะถูกสันนิษฐานให้ร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคลดังกล่าวจะต้องเป็นหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้น หรือบุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของนิติบุคคล หรือผู้รับมอบทรัพย์สินไปจากนิติบุคคลนั้น อันเป็นกรณีการกำหนดข้อสันนิษฐานที่มีข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขของข้อสันนิษฐานไว้โดยมีจุดเกาะเกี่ยวเชื่อมโยงที่สมเหตุสมผล (rational connection) และเมื่อจำเลยเข้ามาเป็นจำเลยร่วมในคดีแล้ว จำเลยยังมีสิทธิยกข้อโต้แย้งและสามารถนำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานได้ว่าตนไม่ได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำของนิติบุคคลดังกล่าว กรณีจึงยังไม่อาจถือได้ว่าเป็นการกระทบสิทธิในการถือครองทรัพย์สินของผู้โต้แย้งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 37 วรรคหนึ่งและวรรคสอง จนเกินความจำเป็นหรือเพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิและเสรีภาพของผู้ที่ถูกสันนิษฐานจนเกินสมควรแก่เหตุแต่ประการใด หากแต่เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วนพอเหมาะพอควรแก่กรณี ทั้งไม่เป็นการขัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรม และได้กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ที่ถูกสันนิษฐาน

ศาลรัฐธรรมนูญมีมติเป็นเอกฉันท์ว่า พรบ.วิธีพิจารณาคดีผู้บริโศ พ.ศ. 2551 มาตรา 44 วรรคหนึ่ง ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 37 วรรคหนึ่งและวรรคสอง และมาตรา 26

ข้อที่ 6/2562 พรบ.ว่าด้วยการเลือกตั้งส.ส.

ผู้ตรวจการแผ่นดินส่งคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 231 (1) ว่า พรบ.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 128 มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 91 หรือไม่

ตุลาการซึ่งเป็นองค์คณะทุกคนได้ทำความเห็นส่วนตัวเป็นหนังสือ พร้อมทั้งแถลงด้วยวาจาต่อที่ประชุม และที่ประชุมได้ปรึกษาหารือร่วมกันแล้วลงมติ ปราบกฏผลการลงมติว่าศาลโดยมติเอกฉันท์วินิจฉัยว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา 91 และ พรบ.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 128 เป็นบทบัญญัติที่มีหลักการเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการคำนวณ และคิดอัตราส่วนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อเพื่อให้ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อจำนวนหนึ่งร้อยห้าสิบคนตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 83 วรรคหนึ่ง (2) แม้บทบัญญัติ พรบ.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 128 มีการบัญญัติรายละเอียดเพิ่มเติมจากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา 91 แต่ก็เป็นเพียงการกำหนดรายละเอียดหลักเกณฑ์และวิธีการคำนวณ คิดอัตราส่วนเพื่อให้ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อให้ครบจำนวนตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด โดยกำหนดวิธีการคิดคำนวณในกรณีที่ไม่สามารถจัดสรรให้ครบหนึ่งร้อยห้าสิบคนดังปรากฏรายละเอียดตามมาตรา 128 วรรคหนึ่ง (2) (3) (4) (5) (6) และ (7)

ซึ่งเป็นไปตามหลักการและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา 91 วรรคหนึ่ง และวรรคสามแล้ว จึงวินิจฉัยว่า พรบ.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 128 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 91 จึงไม่มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

คำสั่งที่ 35/2562 การถวายสัตย์ฯ

คดีนี้ ผู้ตรวจการแผ่นดิน โดยการร้องเรียนของนายภาณุพงศ์ ชูรักษ์ ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา วินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ว่าการที่พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี และ คณะรัฐมนตรี ถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 161 อันเป็นการกระทำที่ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ เป็นอันใช้บังคับมิได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 5 วรรคหนึ่ง และเป็นการกระทำที่ละเมิด ต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ร้องเรียน หรือไม่

ตามพรป.ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 (1) “การใช้สิทธิยื่นคำร้องตาม มาตรา 46 ต้องเป็นการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพอันเกิดจากการกระทำของหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานซึ่งใช้อำนาจอรัฐ และต้องมิใช่เป็นกรณีอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้ (1) การ กระทำของรัฐบาล” และตามมาตรา 46 วรรคสาม “...ถ้าศาลเห็นว่าเป็นกรณีต้องห้ามตามมาตรา 47 ให้ศาลสั่ง ไม่รับคำร้องไว้พิจารณา”

เห็นว่า การถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์เป็นการกระทำทางการเมือง (Political Issue) ของ ครม. ในฐานะที่เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญฝ่ายบริหารในความสัมพันธ์เฉพาะกับพระมหากษัตริย์ อันอยู่ใน ความหมายของการกระทำของรัฐบาล(Act of Government) ตามมาตรา 47(1) ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญไม่อาจรับคำ ร้องไว้พิจารณาได้ตามมาตรา 46 วรรคสาม ประกอบกับเมื่อ 16 ก.ค. 2562 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้นายกรัฐมนตรี นำครม.ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้ง เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับหน้าที่ และต่อมาเมื่อวันที่ 27 ส.ค. 2562 นายกรัฐมนตรีพร้อมครม. ได้เข้ารับพระราชดํารัสในโอกาสเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายสัตย์ปฏิญาณก่อน เข้ารับหน้าที่ซึ่งพระราชทานเป็นลายลักษณ์อักษร พร้อมทั้งทรงลงพระปรมาภิไธยโดยเข้ารับต่อหน้าพระบรม ฉายาลักษณ์ ณ ทำเนียบรัฐบาล การถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ดังกล่าวจึงไม่อยู่ในอำนาจการ ตรวจสอบขององค์กรตามรัฐธรรมนูญใด

ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีมติเป็นเอกฉันท์มีคำสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 46 วรรคสาม และมาตรา 47 (1)

ครั้งที่ 11/2562 ตำแหน่ง หัวหน้า คสช.

ประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า ความเป็นรัฐมนตรีของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี สิ้นสุดลงเฉพาะตัวเพราะเหตุเป็นเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 170 วรรคหนึ่ง (4) ประกอบมาตรา 160(6) และมาตรา 98(15) หรือไม่

เห็นว่า ถ้อยคำเดียวกันในกฎหมายแต่ละฉบับ หากมิได้บัญญัตินิยามไว้ อาจมีความหมายแตกต่างกันได้ ขึ้นอยู่กับบริบทและเจตนารมณ์ของกฎหมายในแต่ละฉบับที่บัญญัติไว้ ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัตินิยามของ คำว่า เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐตามมาตรา 98(15) ไว้ การตีความคำว่า เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ จึงต้องตีความให้ สอดคล้องกับบริบทและเจตนารมณ์ของกฎหมายที่บัญญัติถึงคำว่าเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และโดยที่รัฐธรรมนูญมี เจตนารมณ์ที่จะไม่ให้ข้าราชการเข้ามาเป็นนักการเมือง ซึ่งได้บัญญัติไว้ก่อนแล้วในมาตรา 98(12) คือ “เป็น ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำนอกจากข้าราชการการเมือง” แต่คำว่า ข้าราชการ ยังไม่ครอบคลุมถึง บุคคลที่มีลักษณะเดียวกันกับข้าราชการ จึงได้บัญญัติมาตรา 98(15) ไว้ว่า “เป็นพนักงาน หรือลูกจ้างของ หน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือเป็นเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ” อันเป็นเจตนารมณ์ของ รัฐธรรมนูญที่นอกจากไม่ต้องการให้ข้าราชการเป็นนักการเมืองแล้ว ยังให้รวมถึงพนักงานหรือลูกจ้างของ หน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจด้วย ถ้อยคำที่บัญญัติถึงเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ เป็น การบัญญัติเพื่อให้ครอบคลุมถึงบุคคลผู้มีคุณสมบัติและสถานะเช่นเดียวกับพนักงานหรือลูกจ้าง ซึ่งอาจ เรียกชื่ออย่างอื่น ประกอบกับลักษณะต้องห้ามเป็นกฎหมายที่จำกัดสิทธิของบุคคล จึงต้องตีความอย่าง แคบ การตีความถ้อยคำที่มีความหมายทั่วไปต่อท้ายคำเฉพาะหลายคำที่นำหน้ามาก่อนนั้น จะต้องตีความ คำทั่วไปให้มีความหมายในแนวเดียวกันกับคำเฉพาะที่นำมาก่อน หมายความว่า ในกรณีที่บทบัญญัติของ กฎหมายมีถ้อยคำเฉพาะตั้งแต่สองคำขึ้นไป และมีถ้อยคำที่เป็นคำทั่วไปตามหลังคำเฉพาะ คำทั่วไปนั้นต้อง มีความหมายแคบกว่าความหมายธรรมดาของคำนั้น โดยจะต้องมีความหมายเฉพาะในเรื่องและประเภท เดียวกันกับคำเฉพาะ ซึ่งเป็นไปตามหลัก ejusdem generis ซึ่งเป็นหลักการสากลทั่วไป

สำหรับตำแหน่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เป็นตำแหน่งที่ไม่ได้มีลักษณะหรือสถานะเหมือนพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานใดของรัฐ หากแต่เป็นตำแหน่งพิเศษเฉพาะตัวที่สืบเนื่องมาจากการยึดอำนาจเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 ในฐานะเป็นรัฐธรรมาธิปไตย และต่อเนื่องมาจนถึงมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 แม้ภายหลังจะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันเมื่อวันที่ 6 เมษายน 2560 หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติก็ยังคงมีอำนาจพิเศษเสมือนเป็นรัฐธรรมาธิปไตย ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 44 แห่งรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว ปี 2557 ตำแหน่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ จึงมิได้รับการแต่งตั้งหรือเลือกตั้งมาจากหน่วยราชการ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานใดของรัฐแม้จะต้องปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย แต่ก็อยู่ในฐานะที่มีอำนาจเหนือหน่วยราชการ และหน่วยงานของรัฐทั้งหลาย มิได้อยู่ในสังกัดหรือภายใต้บังคับบัญชาหรือในกำกับดูแลของหน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานใดของรัฐ แม้จะได้รับเงินประจำตำแหน่งและเงินเพิ่มเป็นค่าตอบแทนก็ตาม แต่ก็ไม่อาจถือได้ว่าเป็นเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐตามความหมายในมาตรา 98(15) ดังนั้น ผู้ถูกร้องจึงไม่มีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 160(6) ประกอบมาตรา 98(15)

ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีมติเป็นเอกฉันท์วินิจฉัยว่า ความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องไม่สิ้นสุดลงเฉพาะตัวเพราะเหตุเป็นเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 170 วรรคหนึ่ง (4) ประกอบมาตรา 160(6) และมาตรา 98(15)

ตอบข้อซักถาม